

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVASIYALAR VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

IQTISODIY O'SISH

FANING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300000-	Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi:	310000-	Ijtimoiy va xulq atvorga mansub fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60310100	- Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

Termiz-2024

Fan/modul kodi	O'quv yili:	Semestr	Kreditlar:
ECOGRO6	2024-2025	5	6
Fan/modul turi	Ta'lim tili:	Haftadagi dars soatlari	
Majburiy	o'zbek	4	
Fan nomi:	Auditoriya soatlari	Mustaqil ta'lim	Jami yuklama
I		72	180
Iqtisodiy o'sish			

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad: talabalarga iqtisodiy o'sish to'g'risidagi bilimlarning nazariy asoslarini, iqtisodiy rivojlanishning asosiy tushunchalarini, iqtisodiy qonunlar va tamoyillarini o'rganish, iqtisodiy o'sish va rivojlantirishni solishtirishda chuqur tahlil qilish, iqtisodiy o'sishga ham nazariy ham empirik yondashuvni tushuntirish, iqtisodiy o'sish modellari tushuntirish va ulardan foydalanishni o'rgatish, iqtisodiy o'sishni mustaqil baholay olish qobiliyatini shakllantirish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlar berish.

Fanning vazifasi: O'tkazilayotgan tahlillarga asoslanib empirik usullarni baholay olishni o'rgatish, ushbu yo'nalishdagi tadqiqotchilarning ishlarini baholay olishni o'rgatish, iqtisodiy o'sishga ta'liqli bo'lgan eng samarali adabiyotlarni ajratib ola bilishni o'rgatish, nazariy modellarni tahlil qila olish va asosiy mexanizmlarni tushunishni o'rgatish, iqtisodiy o'sish mavzusiga tegishli ma'lumotlarni yig'ishni o'rgatish, o'tkazilayotgan tahlillarda o'zlarining empirik bilimlarini qo'llay olishni o'rgatish, o'z fikrini bildiray olishi va ularni himoyalay olishni o'rgatish, iqtisodiy o'sish bilan bog'liq bo'lgan ma'lumotlarni tahlil qila olishni o'rgatish hamda ahamiyatini ochib berish.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1 - Mavzu. Kirish: iqtisodiy o'sish.

Iqtisodiy o'sish tushunchasi. Iqtisodiy o'sish va rivojlanish. Iqtisodiy tushunchalar va ularning mazmuni. Iqtisodiy yondashuvlar. Iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari.

2. - Mavzu. Solov modeli.

Firmalar, ishlab chiqarish jarayoni, mahsulotlar va kapitalga bo'lgan talab. Kapital turlari. Uy xo'jaliklari. Uy xo'jaligida jamg'armalar va ularning kapital oqimiga ta'siri. Raqobat munosabatlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri. Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqobatning ahamiyati. Inson omili va inson kapitali. Turli davr ishlab chiqarish jarayonlari va ularning o'zaro aloqadorligi.

3 - Mavzu. Tutash-avlodlar iqtisodiy o'sish modeli.

Firmalar, ishlab chiqarish jarayoni, mahsulotlar va kapitalga bo'lgan talab. Kapital turlari. Uy xo'jaliklari. Uy xo'jaligida jamg'armalar va ularning kapital oqimiga ta'siri. Raqobat munosabatlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri. Rivojlanayotgan iqtisodiyotda

raqobatning ahamiyati. Inson omili va inson kapitali. Turli davr ishlab chiqarish jarayonlari va ularning o'zaro aloqadorligi.

4 - Mavzu. O'sishning neoklassik modellari empirik qo'llanilishi

Solov modelidan foydalanishning bir necha ko'rinishlari. Neoklassik o'sish modellari. Solov modelida kengaytirish tushunchasi va uning inson kapitali bilan bog'liqligi. Neoklassik modelning foydalilik darajasi. Davlatlar boyligi va qashshoqligi. O'sish tempining istiqboli, uning tahlili. Davlatlar o'rtasida daromadlar taqsimoti.

5 - Mavzu. Fiskal siyosat

Davlatning iqtisodiy o'sishga ta'siri va iqtisodiy o'sishni ta'minlovchisi sifatida. Davlatning infratuzilmalarni ta'minlashi. Kapital, qonunlar, ta'lim, sog'liqni saqlash va kommunal xizmatlar. Xususiy kapital samaradorligini oshirish. Rivojlanayotgan davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy rivojlanish farqlari.

6 - Mavzu. Iqtisodiy o'sish nazariyalari.

Iqtisodiy o'sishning kapitalga yo'naltirilgan nazariyalari. Jismoniy va texnologik kapital. Texnologik rivojlanish bo'lmagan holatda iqtisodiy o'sishni ifodalash. Ushbu model orqali ayrim davlatlarning boyligi va ayrim davlatlarning qashshoqligini ifodalash. Turli texnologiyalarning rivojlanishi iqtisodiyotga bevosita va bilvosita ta'siri.

7 - Mavzu. O'sish dvigateli

Iqtisodiy o'sishning aniq texnologik modeli va g'oyalari. Nega ilg'or mamlakatlardagi texnologiyalar boshqa bir davlatlarga nisbatan 2-3 yilga ilgari ketgan. Texnologik rivojlanishga asosiy sabablar va o'sish sur'ati 1 % o'rni 2 % ni yoki 10 % ni tashkil etmoqda. Iqtisodiy o'sishning endogen nazariyasi. Endogen va ekzogen omillar. Texnologik jarayon asosida iqtisodiy kuchlarni hisobga olish.

8 - Mavzu. To'liq bir tarmoqli neoklassik o'sish modeli

Barcha mavzular jamlangan bo'lib, yagona xulosaga kelingan. XX asrning boshlarida boy mamlakatlarning qashshoq dalatlarga nisbatan rivojlanganligi va boyligi 20-40 barabar yuqori bo'lishi. 1870-1990 yillardagi davlatlar iqtisodiyoti va ularda neoklassik modellarning rivojlanganlik darajasiga hamda iqtisodiy o'sishga ta'siri.

9 - Mavzu. O'sish va rivojlanishning soddada modeli

Iqtisodiy o'sishning soddada, endogen modeli. Faoliyat jarayonidagi ta'limning Pol Romer modeli. Ta'lim va endogen iqtisodiy o'sish. Lukas modeli. Ishlab chiqarish mahsulotlari turini kengaytirishda texnologik o'zgarishlar. Mahsulot sifatining o'zgarish modeli. Iste'mol tovarlar turini kengaytirish asosida endogen iqtisodiy o'sish modeli. Iqtisodiy o'sish va notekis taqsimlanish nisbatlarining empirik tadqiqotlari. Globalashuv sharoitida iqtisodiy o'sishning xususiyatlari, rivojlangan mamlakatlar gegimonligi. Chegaralangan resurslarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.

10 - Mavzu. Tugallangan ikki turdagi iqtisodiyot

Iqtisodiy o'sish, ijtimoiy rivojlanish, iqtisodiyotning tarmoq tarkibi, turmush darajasi, turmush sifati, inflatsiya, jahon bozori, jismoniy ehtiyojlar, aholi jon boshiga milliy daromad, ijtimoiy ta'minot, ijtimoiy davlat, Koreya mo'jizasi, chebolalar, ish ko'nikmalarini yo'qolishi, ishchi kuchi, ta'lim saviyasi, texnika taraqqiyoti, davlat boshqaruvi, import tovarlari, oxirgi zamon modeli bozor belgilari, aholi daromadlari tarkibi.

11 - Mavzu. O'sishning sekinlashish sabablari

Amerikalik iqtisodchilar, mutaxassislar orasida AQSH ning ishlab chiqarish sur'atlari o'sishi sekinlashuvi va Yaponiya, G'arbiy yevropa mamlakatlaridan ortda qolganligi sabablarini tushuntirishda yagona bir xulosa yo'q. Chunki ishlab chiqarishga ko'plab omillar ta'sir etadi, shu omillardan ba'zilarini ko'rib chiqamiz. Ishchi kuchi sifati. O'sishning sekinlashuvi sabablaridan biri bu ishchi kuchi sifati-ning sekin rivojlanishidir.

12 - Mavzu. Ijtimoiy infratuzilma va uzoq muddatli

iqtisodiy ko'rsatkichlar

Investitsiya bozori, qimmatli qog'ozlar, investitsiya qo'yish, fond birjasidagi operatsiyalar, investitsiya xizmatlarining takomillashuvi, moliyaviy aktivlar o'sishi, foiz stavkalari, jahon iqtisodiyotining rivojlanish bosqichlari, pul mablag'lari, banklardagi maqsadli jam'amarlar, moliyaviy va real investitsiyalar, to'g'ri investitsiyalar, portfelli investitsiyalar, chet ellik investorlarning investitsiyalari.

13 - Mavzu. Investitsion muhitning iqtisodiy o'sishga ta'siri

Sarmoyasini oshirishni istagan har bir kishi muqarrar ravishda fond bozori konsepsiyasi bilan shug'ullanishi kerak. Qimmatli qog'ozlar bozori pulni investitsiya qilishning eng samarali usuli hisoblanadi, chunki ular ko'p foyda olishga va ularni tezda sotib olish va sotishga imkon beradi.

14 - Mavzu. Aholi va mustahkam iqtisodiy o'sishning manbalari.

Jamiyatni iqtisodiy rivojlantirish iqtisodiy o'sish, iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlar, aholi turmushining sharoitlari va sifatini takomillashtirish kabi tushunchalarni qamrab oladigan keng ko'lamli jarayondir. Iqtisodiy rivojlantirishning turli - AQSH, Germaniya, Xitoy, Janubiy-Sharqiy Osiyo, Yaponiya, O'zbekiston va boshqa modellari mavjud. Ularning turlichaligi va milliy xususiyatlarga egaligiga qaramasdan mazkur jarayonni aks ettiradigan umumiy qonuniyatlar va mezonlar mavjuddir.

15 - Mavzu. Aholi daromadlari va uning tarkibi

Aholi daromadlari deyilganda ularning ma'lum vaqt davomida (masalan, bir yilda) pul va natural shaklda olgan barcha daromadlari miqdori tushuniladi. Aholi iste'mol darajasi to'g'ridan-to'g'ri ularning daromadlari darajasiga bog'liq bo'ladiki, bu uning aholi turmush darajasidagi rolini belgilab beradi.

16 - Mavzu. Urbanizatsiya

Urbanizatsiya, ijtimoiy, iqtisodiy, geosiyosiy, global, shahar aholisi, qishloq aholisi, shakllanayotgan urbanizatsiya, rivojlangan urbanizatsiya, yetuk urbanizatsiya, suburbanizatsiya, konsepsiya, aholini takror hosil qilish, aholini kengaytirilgan takror hosil qilish, depopulyatsiya, demografik inqiroz, yashovchanlik koeffitsiyenti, tabiiy o'sish, aholi migratsiyasi, migratsiyaning demografik nazariyasi, migratsiyaning funksiyalari.

17 - Mavzu. Mehnat migratsiyasining iqtisodiy o'sishga ta'siri

Mehnat migratsiyasi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining chet elda ishlash uchun chiqishlarini qonun bilan himoyalash borasida ham islohotlar amalga oshirilmoqda. Masalan, O'zbekiston yangi sharoitlarda mehnat migrantlari muammolariga nisbatan o'z munosabatini tubdan o'zgartirdi hamda mehnat migrantlarining O'zbekiston iqtisodiyoti hamda ular ishlayotgan mamlakat taraqqiyotiga qo'shayotgan ulushini e'tirof etmoqda.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha uslubiy ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi.

- 1 Kirish: iqtisodiy o'sish
- 2 Solov modeli
- 3 Tutash-avlodlar iqtisodiy o'sish modeli.
- 4 O'sishning neoklassik modellari empirik qo'llanilishi
- 5 Fiskal siyosati
- 6 Iqtisodiy o'sish nazariyalari
- 7 O'sish dvigateli
- 8 To'liq bir tarmoqli neoklassik o'sish modeli
- 9 O'sish va rivojlanishning soddali modeli
- 10 Tugallangan ikki turdagi iqtisodiyot
- 11 O'sishning sekinlashish sabablari
- 12 Ijtimoiy infratuzilma va uzoq muddatli iqtisodiy ko'rsatkichlar
- 13 Investitsion muhitning iqtisodiy o'sishga ta'siri
- 14 Investitsion muhitning iqtisodiy o'sishga ta'siri
- 15 Aholi va mustahkam iqtisodiy o'sishning manbalari
- 16 Aholi daromadlari va uning tarkibi
- 17 Urbanizatsiya
- 18 Mehnat migratsiyasining iqtisodiy o'sishga ta'siri
- 19 Mehnat migratsiyasining iqtisodiy o'sishga ta'siri

Amaliy mashg'ulotlar mul'timedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akademik guruhga alohida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi, "Keys-stadi" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar mul'timedia qurilmalari yordamida uzatiladi.

IV. Mustaqqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsifiya etilgan mavzular:

- 1 Iqtisodiy o'sish va rivojlanish tushunchasi
- 2 Iqtisodiy yondashuvlar. Ikki tarmoqli yondashuv
- 3 Iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari
- 4 Solov modelining yaratilish asoslari
- 5 Solov modeli formulasi va qo'llanishi
- 6 Solov modeli va texnologiyalar o'rtasidagi bog'liqlik
- 7 Solov modeli va texnologik jarayon diagrammasi
- 8 Ishlab chiqarish jarayoni, maxsulotlar va kapitalga bo'lgan talab
- 9 Kapital turlari. Inson omili va inson kapitali
- 10 Uy xo'jaligida jamg'armalar va ularning kapital oqimiga ta'siri
- 11 Raqobat munosabatlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri
- 12 Turli davrlarda ishlab chiqarish jarayonlari va ularning o'zaro aloqadorligi
- 13 Neoklassik o'sish modellari
- 14 Solov modelida kengaytirish tushunchasi va uning inson kapitali bilan bog'liqligi
- 15 O'sish tempining istiqboli va uning taxlili
- 16 Davlatlar o'rtasida daromadlar taqsimoti
- 17 Davlatning iqtisodiy o'sishga ta'siri
- 18 Davlatning infratuzilmalarni ta'minlashi
- 19 Xususiy kapital samaradorligini oshirish
- 20 Rivojlanayotgan davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy rivojlanish farqlari
- 21 Iqtisodiy o'sish nazariyalari
- 22 Jismoniy va texnologik kapital
- 23 Texnologik rivojlanish modeli orqali ayrim davlatlarning boyligi va qashshoqligini ifodalash
- 24 Turli texnologiyalarning iqtisodiyotga ta'siri
- 25 Iqtisodiy o'sishning aniq texnologik modeli va g'oyalari
- 26 Texnologik rivojlanish sabablari
- 27 Iqtisodiy o'sishning endogen nazariyasi
- 28 Texnologik jarayon asosida iqtisodiy kuchlarni hisobga olish
- 29 To'liq bir tarmoqli neoklassik o'sish modeli
- 30 XX asr boshlarida boy davlatlarning qashshoq davlatlarga nisbatan rivojlanganlik darajasi
- 31 1870-1990 yillardagi davlatlar iqtisodiyoti va neoklassik modellari

- 32 Neoklassik modellarning rivojlanganlik darajasi hamda iqtisodiy o'sishga ta'siri
- 33 Rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy o'sish
- 34 Romer va Shempeter modellari
- 35 Mikroiqisodiy asosga ko'ra davlatlarda texnologik rivojlanish sabablari
- 36 O'sish dvigateli
- 37 Bir yo'nalishdagi texnologiyalarning turli davlatlarda turli samaradorlikka egaligi
- 38 An'anaviy tarmoq: uy xo'jaligi, yer resurslari va mehnat
- 39 Texnologiyalarning vujudga kelishining tarmoq rivojlanishiga ta'siri
- 40 Ikki tarmoqli iqtisodiyotda uy xo'jaligi
- 41 Ikki tarmoqli iqtisodiyotda rivojlangan ishlab chiqarish tarmog'i
- 42 Tugallangan ikki turdagi iqtisodiyotda qollaniladigan modellar
- 43 Modellarining iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi asosiy xususiyatlari
- 44 Uy xo'jaligi va ishlab chiqarish tarmoqlarining iqtisodiyot rivojlanishida muhim ahamiyati
- 45 Davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy o'sishlar turlichaligining asosiy sabablari
- 46 Iqtisodiy o'sishni oshirishda investitsiya, texnologiya va inson kapitaliga sarflar
- 47 Maks Veberning iqtisodiy o'sish haqidagi g'oyalari
- 48 Texnologiyalarning rivojlanish tezligi va aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi daromad
- 49 Iqtisodiyotda tatbiq etilishi mumkin bo'lgan iqtisodiy go'yalar soni
- 50 Aholi o'sishi hisobiga ularning hayot sifati oshishi. Tomas Maltus fikrlari
- 51 Iqtisodiy o'sish to'g'risida Genri Jorj g'oyalari
- 52 Endogen o'sish
- 53 Endogen o'sishning alternativ nazariyalari
- 54 Tabiiy resurslar mavjudligi sharoitida uzoq muddatli va mustahkam iqtisodiy o'sish
- 55 Migratsiya va uning urbanizatsiyaga ta'siri
- 56 Tuzilmaviy o'zgarishlarning iqtisodiy o'sishga ta'siri
- 57 Migratsiya jarayonlarining tarmoqlar rivojlanishiga ta'siri
- 58 Shahar va qishloqlarda ko'rsatilayotgan xizmatlar va ularning iqtisodiyotga ta'siri
- 59 Tabiiy resurslar cheklangan sharoitda iqtisodiy o'sish
- 60 Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda ishlab chiqarishdagi revolyutsiyalar
- 61 Iqtisodiy o'sish borasida Maltusning qarashlari
- 62 Iqtisodiy o'sish to'g'risida Pol Erlix g'oya va qarashlari
- 63 Iqtisodiy o'sish to'g'risida Donelli Midous g'oya va qarashlari
- 64 Dunyo davlatlaridagi iqtisodiy o'sish va rivojlanishning turlichaligi
- 65 Iqtisodiy o'sishning asosiy omillari
- 66 Ayrim davlatlar iqtisodiyotining tezkor rivojlanishi sabablari

	Mustaqil o'zlashtirilgan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsifiya qilinadi.	
3	III. Ta'lim natijalari¹ kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak: -Iqtisodiy rivojlanishning umumiy asoslari, bosqichlari, o'zgarish sabablari va oqibatlari; hozirgi zamon iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari; iqtisodiy qonunlar, kategoriyalar va modellari to'g'risida bilimlarga ega bo'lishi; -Iqtisodiyot asoslarini; milliy iqtisodiyotning amal qilishi va rivojlanish qonuniyatlarini; makroiqtisodiy darajadagi vaziyatlarni; iqtisodiy jarayonlarning amal qilish; -Iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usullarini bilgan holda samarali qo'llash; iqtisodiy qonunlarni, ilmiy tushunchalarning (kategoriyalarning) amal qilish xususiyatlarini, mexanizmlarini bilgan holda iqtisodiy muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish malakasiga nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi; -xufiyona iqtisodiyot va korrupsiyaga qarshi kurash, mintaqa iqtisodiy o'sishni ta'minlash bo'yicha bilim, tasavvur hamda ko'nikmalarga ega bo'lishi va ulardan amaliyotda foydalana olishi;	
4	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • real vaziyatga asoslangan amaliy ishlarni bajarish; • esse, tezis va maqolalar yozish; • vaziyatli topshiriqlarni (keys-stadi) yechish; • jarayonli-yo'naltirilgan ta'lim; • muhokamalarda ishtirok etish; • kichik guruhlarda ishlash; • loyihalar ishlari bajarish; • mustaqil ishlarni bajarish; • taqdimot tayyorlash; • turli darajadagi testlarni yechish; • so'rov o'tkazish.	
5	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni	

	bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test yoki yozma ishini topshirish.	
6	5. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari Asosiy adabiyotlar 1. Charles I. Jones and Dietrich Vollrath. https://www.amazon.com/s/ref_dp_byline_sr_book_lie=UTF8&field-author=Introduction to economic growth.3rd Edition. 2013 p 2. Sibabrata Das, Alex Mourmouras, Peter Rangazas. Economic growth and development. A dynamic dual economy approach/2 nd Edition. 2018 p. 3. Хажиев Б.Д., Ахмедов Д.К., Захидов Г.Е., Мамбетжанов Қ.Қ., Иктисодий ривожланиш назариялари. Дарслик. Т.: "Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи", 2018 й.-428 бет 4. Хажиев Б.Д., Ахмедов Д.К., Захидов Г.Е., Мамбетжанов Қ.Қ., Ўзбекистоннинг ижтимоий - иктисодий ривожланиш стратегияси Дарслик. Т.: "Зебо юлдузлари" МЧЖ, 2018 й. -417 Qo'shimcha adabiyotlar 1.Barbara M. Fraumeni. Measuring economic growth and productivity. Beijing, China.2020 2. Istvan Konya.Economic growth in small open economies. Budapest, Hungary. 2018 3. Jeremie Cohen-Settonthomas Helblingadam S.Posen Changyong Rheeditor Speterson. Sustaining economic growth in Asiya. Fund Washington, 2018 Internet saytlari www.economics.ru www.ved.ru www.ser.uz www.uza.uz www.ifmr.uz www.Lex.uz www.ziynet.uz Www/luzreport.com	
7	Fanning o'quv dasturi Termiz davlat universiteti o'quv uslubiy kengashining 2024 yil " " iyungi sonli qarori bilan tasdiqlangan.	
8	Fan/modul uchun ma'sular: B.E.Turayev - TerDU "Iqtisodiyot" kafedrasini mudiri, PhD R.Sobitova-TerDU "Iqtisodiyot" kafedrasini o'qituvchi. J.Ashurov - TerDU "Iqtisodiyot" kafedrasini o'qituvchi	
9	Taqrizchilar: Gadoyev S.J. – Termiz davlat universiteti Moliya kafedrasini mudiri, i.f.d. Otamurodov Sh.N – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Xalqaro hamkorlik bo'yicha prorektori i.f.d.	